

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА НА ПОДІЛЛІ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ) У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗУЗЯК Т. П.

Вінницький національний технічний університет

Анотація.

У статті розглядаються особливості розвитку педагогічної освіти на Поділлі (кінець ХVІІІ – початок ХХ століття).

Ключові слова: педагогічна освіта, педагогічні навчальні заклади, видатні педагоги та громадські діячі Поділля.

Abstract.

The article deals with the peculiarities of the development of pedagogical education in Podillia (the end of the ХVІІІ - the beginning of ХХ century).

Keywords: pedagogical education, pedagogical educational institutions, prominent educators and public figures Podillia.

Вступ

Вирішення складних проблем сучасної педагогічної освіти неможливі без вивчення історичного минулого, педагогічної спадщини видатних педагогів, в тому числі й на Поділлі, де наприкінці ХVІІІ – початку ХХ століття склалися оригінальні традиції підготовки вчительських кадрів.

Результати дослідження

Результати дослідження становлення педагогічної освіти на Поділлі Зузак Т. П. виклала в монографії «Становлення й розвиток педагогічної освіти на Поділлі (кінець ХVІІІ – початку ХХ століття)», яка включає передмову, п'ять розділів (13 підрозділів) та додатки.

У праці зазначається, що освіта на Поділлі мала різні впливи, бо всі держави, які володіли Поділлям мали політичну своєрідність, національний склад та релігію. Це сприяло локалізації етнокультурної спільності мешканців Поділля. Соціально-економічні особливості також впливали на розвиток економіки краю, яка зазнала австрійського, польського та російського впливів. На австрійську систему освіти впливали педагоги Німеччини, Англії, Франції. Російська ж імперія запозичила австрійську систему, але на Східному Поділлі вона впроваджувалася з певними особливостями.

На Поділлі в досліджуваному Зузак Т. П. періоді не було жодного вищого навчального закладу. Середнім духовним навчальним закладом освіти була Подільська духовна семінарія, нижчими – чоловічі духовні училища. Специфікою духовної освіти було те, що шкільне навчання відбувалося в дусі православної віри та захисту від католицького впливу. Така тенденція зберігалась і після приєднання українських земель до Російської імперії.

До 1833 р. на Поділлі існувало три духовні повітові чоловічі училища: Приворотське, Шаргородське та Кам'янецьке. В 1833 р. було відкрито Тульчинське чоловіче духовне училище. До середини ХІХ ст. спеціальних навчальних закладів для жінок не існувало. Представники вищих станів відправляли своїх доньок для виховання за кордон або запрошували звідти гувернанток. З другої половини ХІХ ст. жінок стали залучати до просвітницької діяльності, почали відкриватися початкові жіночі училища, зокрема, при Немирівському, Вінницькому та Браїлівському жіночих монастирях. Училища мали курс навчання 6 років. Після завершення навчання випускниці не прагнули працювати на педагогічній ниві. Автор пояснює цю обставину тим, що духовні училища Поділля не були спеціальними педагогічними закладами, а давали учням загальну середню освіту [1, 74].

В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. важливу роль у становленні педагогічної освіти на Поділлі відігравали другокласні церковнопарафіяльні вчительські школи та Вінницька церковно-вчительська школа, якими керувало переважно духовенство. Провідними навчальними закладами, що готували вчителів для церковних шкіл були Подільська духовна семінарія, два жіночих училища в м. Тульчин

та м. Кам'янець-Подільському та Вінницька ЦВШ, яка була вищою народною школою в єпархії. Суспільно-економічне життя періоду вимагало необхідність відкриття нових закладів світського характеру.

В розділі «Еволюція педагогічної майстерності у гімназіях (друга половина XIX – початок XX ст.)» автор звертає увагу на те, що наприкінці XIX ст. основними тенденціями освітнього процесу були: штучна регламентація програм й методичних прийомів; відсутність внутрішнього зв'язку між предметами; поверхневе вивчення предметів, способи вивчення зводилися до зубріння. Таким чином, допрофесійна підготовка в чоловічих гімназіях Поділля мала безсистемний характер, також обмежувалася виключно набуттям теоретичних знань.

Жіночі гімназії, відкривалися переважно в тих містах, де була можливість забезпечити їх існування за допомогою громадських чи приватних пожертвувань. Жіночі училища першого розряду було перетворено на гімназії, а училища другого – на прогімназії. У дослідженні зазначається, що в жіночих гімназіях в основі педагогічної підготовки переважно було естетичне виховання [1, 245].

Зузяк Т. П. пояснює, що для підготовки вчителів початкових шкіл упродовж другої половини XIX – на початку XX ст. почали виникати державні педагогічні середні навчальні заклади – чоловічі й жіночі вчительські семінарії. Наприклад, Тернопільська, Вінницька, Кам'янець-Подільська, Ольгопільська. У містах серед викладових дисциплін переважали мови й малюнок, а в сільських – природничі науки й предмети, пов'язані з веденням сільськогосподарських робіт. У семінаріях Поділля важливим було ознайомлення вихованців з навчально-виховною справою народних училищ. Для цього при семінаріях діяли зразкові школи.

Для підготовки вчителів міських училищ на зразок вчительських інститутів Західної Європи був влаштований Вінницький учительський інститут. Склад учнів дає можливість автору стверджувати про популярність Вінницького учительського інституту не лише на Поділлі, а й у всій Україні, підвладній російській імперії. Психопедагогічна підготовка тут поєднувалася також з естетичним вихованням, що, на думку Зузяк Т. П., підтверджує єдність наукових сфер у загально-педагогічній та практичній професійно-педагогічній діяльності інституту щодо якісної підготовки працівників освіти. Для цього на Поділлі організовувалися постійні однорічні, дворічні й тимчасові педагогічні загальноосвітні курси [2, 17].

Висновки

Таким чином, монографія Зузяк Т. П. є комплексним дослідженням становлення та розвитку педагогічної освіти на Поділлі кінця XVIII – початку XX століття. Книга розкриває авторську позицію та визначає перспективи використання набутого досвіду професійної підготовки педагогічних кадрів у сучасній реальності. Для самостійного опрацювання історико-педагогічних знань додається Хрестоматія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зузяк Т. П. Становлення й розвиток педагогічної освіти на Поділлі (кінець XVIII – початку XX століття): монографія / Тетяна Зузяк. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017 – 452 с.
2. Зузяк Т. П. Педагогічна освіта на Поділлі (кінець XVIII – початку XX століття): хрестоматія : Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. проф. О. А. Лаврінєнка. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017 – 136 с.

Зінко Олена Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету, Вінниця, e-mail: zinko-ov@ukr.net

Zinko Elena - Ph.D., assistant professor of philosophy and humanities sciences Vinnitsia National Technical University, Vinnitsia, e-mail: zinko-ov@ukr.net